

UDC 374:37.014.54:37.018.43
DOI 10.35433/pedagogy.4(119).2024.9

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EXPERIENCE OF ORGANIZING ADULT EDUCATION IN THE BALTIC COUNTRIES

V. V. Vashchenko*

The study is devoted to the issue of the priority of formal, non-formal and informal adult education in Latvia, Lithuania, and Estonia. The article analyzes the most significant advantages and disadvantages of each of the analyzed forms of education. The defining psychological and pedagogical characteristics of formal pedagogical education are identified, in particular, normativeness, systematicity, standardization, and continuous control by state authorities. The main downsides of the formal pedagogical education system in the studied countries are determined as situational irrelevance to the specific needs of the adult target audience and likelihood of its emergence in the context of the modern labor market. In the process of the study, the main forms of informal education were identified, including one-time lectures and video lessons, online consultations, communication tools, and others. It is noted that the disadvantages of informal pedagogical education in Latvia, Lithuania, and Estonia contain such factors as non-systematicity, short-term orientation of educational services, and ignoring the need to verify educational information according to the criteria of its scientific validity. It has been established that the concept of non-formal education determines the prerequisites for self-realization, acquisition of new knowledge, skills and abilities, increasing motivation and the level of professional competence. It has been proven that non-formal education, while not necessarily purposeful and structured, actively contributes to the expansion of professional knowledge, skills and abilities and is positioned as one of the key competencies of the individual. It has been argued that the harmonious combination of formal, non-formal and informal education provides a synergistic effect on the efficiency of the educational process in the Baltic countries. Also, It has been found that the educational environment in the era of internationalization provides for academic mobility, active international relations, projects, research initiatives and academic programs, as well as the integration of the international, intercultural and global dimension into the goals of higher education. Policies and programs that should be implemented in response to globalization as a tool for maximizing its potential, have been identified. It has been proven that informal education is flexible, not limited by time frames, does not involve certain procedural formalities, and at the same time, is aimed at the process of increasing the level of life activity, allowing adult individuals to increase their own socio-economic status.

Keywords: *formal education, non-formal education, informal education, adult education, innovative pedagogical technologies, disadvantages, advantages.*

* Postgraduate Student
(Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of
Educational Sciences of Ukraine, Kyiv)
alla_moskalenko@ukr.net
ORCID: 0009-0004-2980-7550

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КРАЇНАХ БАЛТІЇ

В. В. Ващенко

Дослідження присвячене проблематиці пріоритетності формальної, неформальної та інформальної освіти в аспекті дорослих особистостей Латвії, Литви, Естонії. У статті проаналізовано найбільш суттєві переваги і недоліки кожної з аналізованих форм освіти. Ідентифіковано визначальні психолого-педагогічні характеристики формальної педагогічної освіти, зокрема, нормативність, системність, стандартизованість та неперервну контрольованість зі сторони органів державного управління. Основними недоліками системи формальної педагогічної освіти досліджуваних країн визначено ситуативну нерелевантність конкретним запитам дорослої цільової аудиторії та ймовірність неактуальності в контексті сучасного ринку праці. У процесі дослідження виокремлено основні форми неформальної освіти, зокрема, одноразові лекції та відеоуроки, онлайн-консультації, комунікаційний інструментарій та інші. Зазначено, що недоліками неформальної педагогічної освіти в Латвії, Литві, Естонії є несистемність, короткострокова зорієнтованість освітніх послуг, ігнорування необхідності перевірки навчальної інформації за критеріями її наукової обґрунтованості. Встановлено, що концепція інформальної освіти формує передумови для самореалізації, здобуття нових знань, умінь і навичок, підвищення вмотивованості та рівня професійної компетентності. Встановлено, що інформальна освіта, будучи не обов'язково цілеспрямованою та структурованою, активно сприяє розширенню професійних знань, умінь і навичок та позиціонується однією з ключових компетентностей особистості. Аргументовано, що гармонійне поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти забезпечує синергійний вплив на результативність освітнього процесу в країнах Балтії. З'ясовано, що освітнє середовище в епоху інтернаціоналізації передбачає академічну мобільність, активні міжнародні зв'язки, проекти, дослідницькі ініціативи та академічні програми, а також інтеграцію міжнародного, міжкультурного та глобального виміру в цілі вищої освіти. Визначено політику та програми, які доцільно впроваджувати у відповідь на глобалізацію як інструмент максимального використання її можливостей. Доведено, що інформальна освіта є гнучкою, не обмежується часовими рамками, не передбачає певних процедурних формальностей, водночас, направлена на процес підвищення рівня життєдіяльності, дозволяючи дорослим індивідуумам підвищувати власний соціально-економічний статус.

Ключові слова: формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, освіта дорослих, інноваційні педагогічні технології, недоліки, переваги.

Introduction of the issue. The concept of lifelong learning, which is currently positioned as a priority strategy for the development of a European integrated educational environment, provides for a person to receive the main types of education throughout their lifetime – formal, non-formal and informal. Latvia, Lithuania and Estonia, as representative states in the context of intensive progress in the direction of European integration processes, serve as an example of the experience of implementing various types of adult education, on the basis of which conclusions can be drawn about the advantages and disadvantages of each of them.

The need to clarify the role of each of the above types of education in educational

Постановка проблеми. Концепція неперервної освіти, що позиціонується наразі пріоритетною стратегією розвитку європейського інтегрованого освітнього середовища, передбачає отримання людиною протягом життя основних видів освіти – формальної, неформальної та інформальної. Латвія, Литва та Естонія, як репрезентативні держави в контексті інтенсивного поступу в напрямі євроінтеграційних процесів, слугують прикладом досвіду імплементації різних видів освіти дорослих, на основі якого можна формулювати висновки щодо переваг та недоліків кожного з них.

Необхідність уточнення ролі кожного з названих видів освіти в освітніх системах, невирішеність проблематики

systems, the unresolved issue of crediting the results of non-formal and informal learning within the framework of formal education determine the relevance of the research topic.

Current state of the issue. Many scientists, in particular J. Lantukh [1], M. Kyrychenko [2], O. Islamova [3], I. Ozarchuk [4], paid attention to the study of aspects of the development of informal education as a basis for continuous self-improvement of specialists, as well as the processes of internationalization of the educational environment in Latvia, Lithuania, and Estonia. These researchers believe that the formation of a model of informal education is an important direction for increasing the efficiency of the system of continuous adult education in the countries of the Baltic region.

According to L. Antonyuk [5], the functions of informal education as an important element of continuous education should be the basis for stimulating professional and personal self-improvement. A similar opinion is shared by S. Daukilas, B. Sloka, I. Buligina, A. Anužis [6], who argue that informal education plays a huge role in improving the quality of professional activity and the effectiveness of professional implementation.

Scientists have revealed the interpretation of the concept of formal education, its main features and advantages (I. Briža, A. Pipere [7]); the essence of informal education and the main ways of its implementation have been clarified (B. Leask [8]); the directions, content of informal education and its methodological support have been characterized (G. Papanastasiou, A. Drigas, C. Skianis [9]); The pedagogical conditions for the successful integration of formal, non-formal and informal education have been identified and substantiated (Y. Arifin, T. Sastria, E. Barlian [10]). However, the issue of the priority of these types of education in the context of adults has not been sufficiently studied.

Aim of the research is to reveal the essence of formal, non-formal, informal adult education in Latvia, Lithuania, Estonia, and to analyze the key advantages

зараховування результатів неформального й інформального навчання в межах формальної освіти зумовляють актуальність тематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню аспектів розвитку інформальної освіти, як основи безперервного самовдосконалення фахівців, а також процесів інтернаціоналізації освітнього середовища в Латвії, Литві, Естонії приділяли увагу багато науковців, зокрема Я. Лантух [1], М. Кириченко [2], О. Ісламова [3], І. Озарчук [4]. Зазначені вчені вважають, що формування моделі інформальної освіти є важливим напрямом підвищення ефективності системи безперервної освіти дорослих у країнах Прибалтійського регіону.

На переконання Л. Антонюк [5], функції інформальної освіти як важливого елемента неперервної освіти мають бути покладені в основу стимулювання професійного та особистісного самовдосконалення. Аналогічної думки дотримуються S. Daukilas, B. Sloka, I. Buligina, A. Anužis [6], котрі переконують, що інформальна освіта відіграє величезну роль у підвищенні рівня якості фахової діяльності та результативності професійної реалізації.

Ученими розкрито тлумачення поняття формальної освіти, її основні ознаки й переваги (I. Briža, A. Pipere [7]); з'ясовано суть неформальної освіти та основні шляхи її здійснення (B. Leask [8]); схарактеризовано напрями, зміст інформальної освіти та її методичний супровід (G. Papanastasiou, A. Drigas, C. Skianis [9]); виявлено й обґрунтовано педагогічні умови успішної інтеграції формальної, неформальної й інформальної освіти (Y. Arifin, T. Sastria, E. Barlian [10]). Разом із тим, питання пріоритетності означених видів освіти в контексті дорослих досліджено фрагментарно.

Мета статті. Мета статті – розкрити суть формальної, неформальної, інформальної освіти дорослих у Латвії, Литві, Естонії, проаналізувати ключові

and disadvantages of each of the above-mentioned types of education.

Results and discussion. Investments in education and professional training, the formation of various competencies and continuous professional development contribute to the growth of the quality of human resources (HR) – the basis of effective socio-economic development. In the context of innovative transformation of social processes, the implementation of the mechanism for motivating adult individuals in the direction of systematic, continuous independent improvement of the level of individual competence becomes relevant.

In a number of foreign countries, it has long been realized that ensuring a high level of competitiveness of a specialist in the labor market is impossible without constant self-education and self-improvement. The relevance of informal education is intensified due to the conditions for promoting personal and professional development [2].

As the experience of Latvia, Lithuania, Estonia shows, the implementation of informal education can be carried out through the integration of innovative educational methods of modular, distance, blended learning, which contribute to the development of creativity and motivate the individualization of the educational process.

Analysis of the proportion of adults involved in the informal education system in individual member states of the European Community, such as Latvia, Lithuania, Estonia (Fig. 1), allows us to state that the average for Europe is about 10%, that is, every tenth student. At the same time, this indicator for Latvia and Estonia is 9.3%, which corresponds to the average European value, and for Lithuania it is somewhat lower – 6.8% [11].

Formal education in Latvia, Lithuania, Estonia is a traditional form of education according to approved programs in the differentiation of levels of education, specialties, qualifications and branches of knowledge. Its main advantages are normativeness and standardization, systematicity and continuous control, which ensures the effectiveness of the educational process. Among the shortcomings of formal education, it is

переваги та недоліки кожного з названих видів освіти.

Виклад основного матеріалу.

Інвестиції в освіту та професійну підготовку, формування різноманітних компетентностей і безперервне підвищення кваліфікації сприяють зростанню рівня якості людського капіталу – основи ефективного соціально-економічного розвитку. В умовах інноваційної трансформації суспільних процесів актуальності набуває реалізація механізму мотивації дорослих індивідуумів у напрямі систематичного, безперервного самостійного підвищення рівня індивідуальної компетентності.

У низці зарубіжних країн давно було усвідомлено, що забезпечення високого рівня конкурентоспроможності фахівця на ринку праці неможливе без постійної самоосвіти та самовдосконалення. Актуальність інформальної освіти інтенсифікується з огляду на умови сприяння особистісно-професійному розвитку [2].

Як свідчить досвід Латвії, Литви, Естонії, реалізація інформальної освіти може здійснюватися через інтеграцію інноваційних освітніх методик модульного, дистанційного, змішаного навчання, які сприяють розвитку креативності та мотивують до індивідуалізації освітнього процесу.

Аналіз питомої ваги дорослих, залучених у систему інформальної освіти в окремих країнах-членах європейської спільноти, таких як Латвія, Литва, Естонія (рис. 1), дозволяє стверджувати, що середнє для Європи значення залученості студента до інформального навчання становить близько 10%, тобто кожен десятий здобувач освіти. Водночас, цей показник для Латвії та Естонії становить 9,3%, що відповідає середньоєвропейському значенню, а для Литви дещо менше – 6,8% [11].

Формальна освіта в Латвії, Литві, Естонії являє собою традиційну форму навчання за затвердженими програмами в диференціації рівнів освіти, спеціальностей, кваліфікації та галузей знань. Її основними перевагами позиціонуються нормативність і стандартизованість, системність і

necessary to note the irrelevance to the dynamic demands of the adult target audience and the requirements of the modern labor market, non-adaptability, insufficient practical training [3].

неперервна контрольованість, що забезпечує ефективність освітнього процесу. Серед недоліків формальної освіти необхідно зазначити нерелевантність динамічним запитам дорослої цільової аудиторії та вимог сучасного ринку праці, неадаптивність, недостатню практичну підготовку [3].

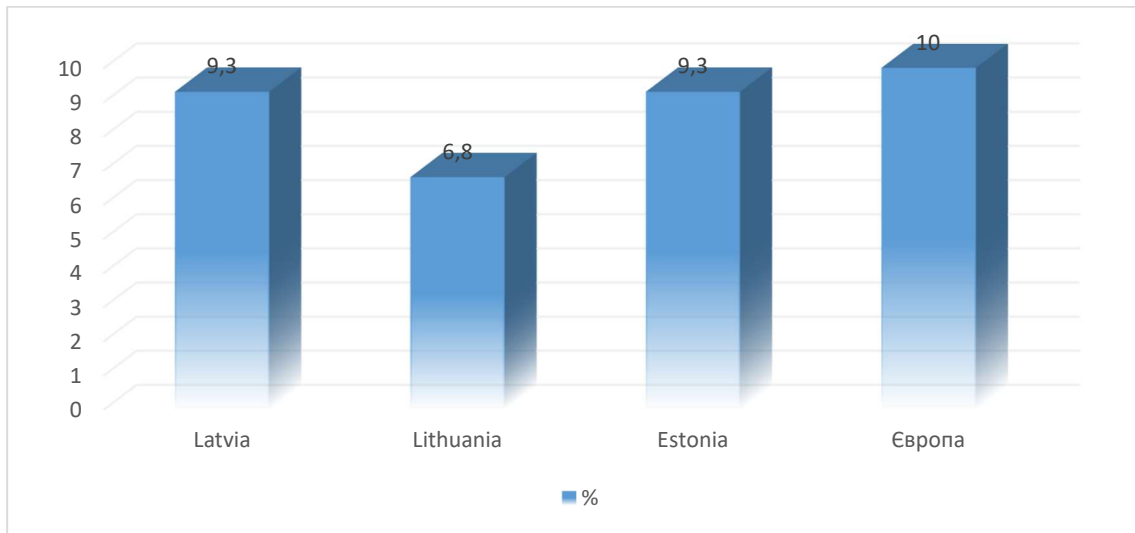

Fig. 1. Share of the adult population of individual EU member states involved in informal lifelong learning, %

[Source – made by the author based on data (National Institute for Strategic Studies, 2023)]

An alternative that can overcome the shortcomings of formal education is positioned as informal education in the Baltic countries, which offers a fundamentally new approach to acquiring knowledge, skills and abilities. Informal adult education is expressed in the form of regular advanced training and internships, individual tutoring or specialized introductory courses.

Informal education in Latvia, Lithuania, Estonia is identified as an organized formation, however, in contrast to the formal method, it is not limited by regulatory requirements and regulations and is acquired at a convenient time for education seekers. Receiving informal education can be confirmed by an appropriate certificate, diploma of advanced training, certificate, which are recognized in industry and local formations.

A significant advantage of informal adult education is its voluntary and motivated basis in synergy with the possibility of

Альтернативою, здатною подолати наведені недоліки формальної освіти, позиціонується неформальна освіта в країнах Балтії, що пропонує принципово новий підхід до здобуття знань, умінь і навичок. Неформальна освіта дорослих знаходить вираження у вигляді регулярного підвищення кваліфікації та стажування, індивідуального репетиторства чи спеціалізованих начальних курсів.

Неформальна освіта в Латвії, Литві, Естонії позиціонується організованою формацією, однак, на противагу формальному способу, не обмежується нормативними вимогами та регламентаціями, опановується у зручний час для здобувачів. Отримання неформальної освіти може підтверджуватись відповідним сертифікатом, дипломом підвищення кваліфікації, посвідченням, котрі здобувають визнання в галузевому та локальному форматі.

maximum adaptation of educational services to the needs of the education seeker. At the same time, among the downsides, it is necessary to note the lack of educational standards in order to expand marketing opportunities, which, of course, is noted at the level of education quality, as well as temporary and institutional and personnel limitations, non-systemic and short-term nature of the provision of educational services [9]. Informal education, given the advantages and disadvantages, is positioned as an effective auxiliary tool for improving professional competence and skills of adults.

Formal and informal education does not allow to fully achieve the main goal of modern education – to form a personality that is able to effectively realize their own capabilities, to be mobile and adaptive to the dynamic conditions of future professional activity. Education is currently treated as a global process of constant updating of knowledge, which is practically impossible to provide without informal education.

The strategy of informal education in terms of internationalization allows for the optimal formation of lifelong skills, to supplement the deficit of their professional competence. In the process of interaction with formal and non-formal education, informal adult education acquires innovative features.

The democratic nature of informal education causes a number of its obvious advantages and disadvantages. Implemented without restrictions in terms of place and time, informal education is a direct acquisition of knowledge, mastery of skills and abilities in the process of professional or non-professional activity. At the same time, informal education does not provide for the recipient to receive any documentary evidence of the acquired knowledge, abilities and skills [7].

An example of informal education of a specialist can be personally initiated attendance of targeted classes and lectures, online training and video lessons, study of specialized industry scientific literature, or acquisition of practical knowledge directly in the process of undertaking professional

Значущою перевагою неформального навчання дорослих вбачається його добровільна та вмотивована основа в синергії з можливістю максимальної адаптації освітніх послуг до потреб здобувача. Водночас, серед недоліків необхідно зазначити відсутність освітніх стандартів із метою розширення можливостей маркетингу, що, безумовно, відзначається на рівні якості освіти, а також часова та інституційно-кадрова обмеженість, несистемний і короткостроковий характер надання освітніх послуг [9]. Неформальна освіта, з огляду на приведені переваги на недоліки, позиціонується ефективним допоміжним інструментом удосконалення професійної компетентності та майстерності дорослих.

Формальна та неформальна освіта не дозволяє повною мірою досягнути основної цілі сучасної освіти – сформувати особистість, котра спроможна ефективно реалізувати власні можливості, бути мобільною та адаптивною до динамічних умов майбутньої професійної діяльності. Освіта наразі позиціонується глобальним процесом постійного оновлення знань, який без інформальної освіти забезпечити фактично неможливо.

Стратегія інформальної освіти в аспекті інтернаціоналізації дозволяє оптимально сформувати життєві навички, доповнити дефіцит його професійної компетентності. У процесі взаємодії з формальною і неформальною освітою, інформальне навчання дорослих набуває інноваційних якостей.

Демократичний характер інформальної освіти спричиняє низку її очевидних переваг і недоліків. Реалізуючись без обмежень в аспектах місця та часу, інформальна освіта являє собою безпосереднє засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками у процесі професійної чи непрофесійної діяльності. Водночас, інформальна освіта не передбачає отримання здобувачем будь-яких документальних підтверджень здобутих знань, умінь і навичок [7].

Прикладом інформальної освіти фахівця може слугувати особисто ініційоване відвідування цільових занять і лекцій, онлайн-навчання та відеуроки, опрацювання спеціалізованої галузевої

tasks. The outlined approach makes it possible to increase the competitiveness of a specialist in the labor market through the acquisition of innovative knowledge, skills and abilities that are partially or significantly different from those possessed by competing specialists. On the other hand, the contextual nature of informal education creates risks of locality of its results, which may be unsuitable for use in altered initial conditions [5].

One of the most significant downsides of informal adult education is its exceptionality. Most of the knowledge, skills and abilities of informal education are acquired by the education seeker due to the previous occurrence of a situation that actualizes the urgent need and irreplaceability of their acquisition. Thus, the motivational basis of informal education can play the role of an element of risk for professional activity. The exceptional nature of the informal education system clearly represents the inability of its seeker to use preventive methods of systematic and adaptive prevention of potential problem situations during professional activity [8].

Given the close relationship between formal, non-formal and informal education systems, the latter allows optimizing the structure of formal education by introducing innovative elements of informal learning, which allows developing existing and forming new competencies of the student. Informal education is based on independent monitoring of changes in industry legislation, participation in seminars, online events, conferences dedicated to current issues of occupational safety, experience analytics, while widely using the potential of social networks and information and communication technologies [6].

Informal learning has a greater correlation between levels of prior education and forms of its acquisition, compared to formal and non-formal education in the Baltic countries. The correlation between the level of prior education and the degree of involvement in different forms of education seems

наукової літератури, або ж набуття практичних знань безпосередньо у процесі реалізації професійних завдань. Окреслений підхід дає можливість підвищити конкурентну спроможність фахівця на ринку праці завдяки оволодінню ним інноваційними знаннями, вміннями й навичками, що є частково або суттєво відмінними від тих, якими володіють фахівці-конкуренти. З іншої сторони, контекстуальний характер інформальної освіти формує ризики локальності її результатів, котрі можуть бути непридатними для використання у змінених вихідних умовах [5].

Одним із найбільш вагомих недоліків інформальної освіти дорослих вбачається її ексцесуальність. Більшість знань, умінь і навичок інформальної освіти опановується здобувачем через попереднє виникнення ситуації, яка актуалізує нагальну необхідність і незамінність їх отримання. Таким чином, мотиваційна основа інформальної освіти може відігравати роль елементу ризику для професійної діяльності. Ексцесуальний характер системи інформальної освіти яскраво репрезентує неспроможність її здобувача використовувати превентивні методи планомірного й адаптивного запобігання потенційних проблемних ситуацій у ході професійної діяльності [8].

Із огляду на тісний взаємозв'язок формальної, неформальної та інформальної систем освіти, остання дозволяє оптимізувати структуру формальної, шляхом введення інноваційних елементів неформального навчання, що дає змогу розвивати існуючі та формувати нові компетентності здобувача освіти. Інформальна освіта базується на самостійному відстеженні змін галузевого законодавства, участі у семінарах, онлайн-заходах, конференціях, присвячених актуальним питанням охорони праці, аналітиці досвіду, широко використовуючи, при цьому, потенціал соціальних мереж та інформаційно-комунікаційних технологій [6].

Інформальне навчання володіє більшою кореляцією рівнів попередньої освіти та форм її здобуття, в порівнянні з формальною та неформальною освітою в країнах Балтії. Репрезентативною

representative: the higher the level of prior education, the greater their potential capacity for self-improvement and self-learning (Fig. 2).

вбачається кореляція між рівнем попередньої освіти та ступенем залученості до різних форм здобуття освіти: що вищим є рівень попередньої освіти, тим більшою є їх потенційна спроможність самовдосконалюватись і самонавчатись (рис. 2).

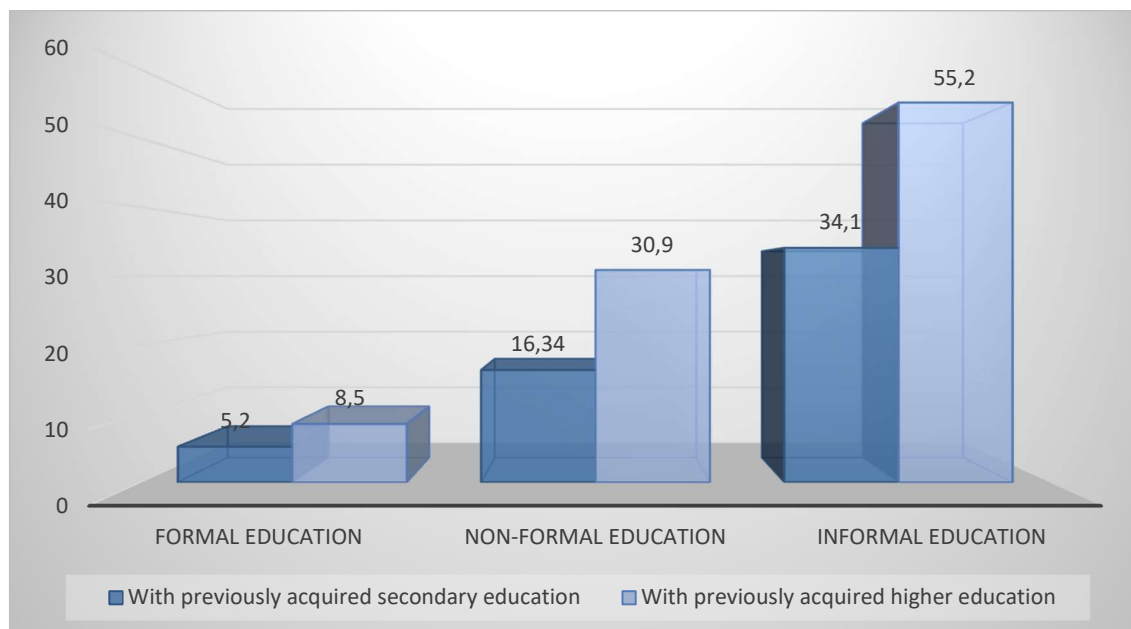

Fig. 2. Correlation between the level of previously acquired adult education in Latvia, Lithuania, Estonia and involvement in various forms of its acquisition

[Source – made by the author based on data (National Institute for Strategic Studies, 2023)]

In terms of the integration of the educational environment of the European community, it is considered necessary to study the requirements of European legislation in the field of standardization of quality indicators of informal education, because the processes of European integration will determine the professional requirements of the new time for a specialist in the period of post-war reconstruction of Ukraine.

Effective implementation of adult education methods that differ from traditional ones involves the formation of a comprehensive approach to optimizing educational activities through the digitalization of most processes, considering the existing practical experience of foreign countries and the individual characteristics of the educational process. It is worth noting that ICT for education gained widespread development during the pandemic, which was characterized by the mass adaptation of

В аспекті інтеграції освітнього середовища європейської спільноти вбачається необхідним дослідження вимог європейського законодавства в галузі стандартизації показників якості інформальної освіти, адже процеси євроінтеграції визначатимуть професійні вимоги нового часу до фахівця в період повоєнного відновлення України.

Ефективна реалізація відмінних від традиційної методик навчання дорослих передбачає формування комплексного підходу до оптимізації освітньої діяльності шляхом цифровізації переважної більшості процесів, з урахуванням існуючого практичного досвіду зарубіжних країн та індивідуальних особливостей освітнього процесу. Варто зауважити, що широкого розвитку інформаційно-комунікаційні технології навчання набули ще в період пандемії, для якого була характерна масова адаптація закладів освіти всіх рівнів до застосування

educational institutions of all levels to the use of exclusively distance technologies in the educational process.

The blended learning methodology provides for a number of variations in the format of the process implementation, in particular, combining the face-to-face form with the distance form, the synthesis of the main educational content with an external resource, the synergy of multi-format learning with the active implementation of the potential of electronic resources, which can maximally satisfy the educational needs of education seekers [4]. The basic characteristics of the blended type of learning are individualization and personalization of the educational process, a high level of requirements for self-control, the introduction of digital educational resources that create opportunities for optimizing communication, as well as interactivity, adaptability, variability of forms of educational content, and digitalization of processes. It is worth noting that traditional characteristics also remain relevant, in particular, structure, scientificity, systematic presentation of educational material, and clarity [8].

Blended learning methodologies in the Baltic countries have a number of features, including the priority of independent activity of education seekers, the dynamics of accents in the relationships of participants in educational communication, the provision of individualized support, the involvement of digital tools, and the active use of group forms of work.

During the pandemic, the educational process in the form of distance learning revealed insufficient flexibility and limitations. In addition, participants in educational communication were unprepared for the digitalization of individual educational processes. The use of blended learning methodologies allows overcoming most of the identified shortcomings of the distance learning model, while forming a number of priority advantages: the ability to organize learning according to individual educational trajectories and the use of a flexible class schedule, integrative adaptation of calendar-thematic planning, mastering the full module of material in video or using

виключно дистанційних технологій освітнього процесу.

Методологія змішаного навчання blended learning передбачає ряд варіації щодо формату реалізації процесу, зокрема, комбінування очної форми із дистанційною, синтез основного навчального контенту із зовнішнім ресурсом, синергія різноформатного навчання із активним упровадженням потенціалу електронних ресурсів, що може максимально задовольнити освітні потреби здобувачів [4]. Базовими характеристиками змішаного типу навчання позиціонуються індивідуалізація та персоналізація освітнього процесу, високий рівень вимог до самоконтролю, впровадження цифрових освітніх ресурсів, які створюють можливості для оптимізації комунікації, а також інтерактивність, адаптивність, варіативність форм освітнього контенту, діджиталізація процесів. Варто зауважити, що актуальними залишаються і традиційні характеристики, зокрема, структурованість, науковість, системне викладення навчального матеріалу, наочність [8].

Методики змішаного навчання у країнах Балтії володіють рядом особливостей, серед яких – пріоритет самостійної діяльності здобувачів освіти, динаміка акцентів у взаємовідносинах учасників освітньої комунікації, забезпечення індивідуалізованої підтримки, залучення цифрового інструментарію, активне використання групових форм роботи.

Під час пандемії освітній процес у формі дистанційного навчання засвідчив недостатню гнучкість та обмеженість. Крім того, учасники освітньої комунікації виявились неготовими до цифровізації окремих освітніх процесів. Застосування методики змішаного навчання дозволяє подолати більшість виявлених недоліків дистанційної моделі навчання, при цьому формуючи ряд пріоритетних переваг: можливість організації навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями та застосування гнучкого розкладу занять, інтеграційну адаптацію календарно-тематичного планування, освоєння

educational materials [10]. The algorithm for combining synchronous and asynchronous modes in the structure of the educational process requires the development of specific adaptive models. At the same time, class time is used to the maximum for discussing complex issues or practicing key points of the material, ensuring high-quality feedback from the teacher. After the class, students expand their knowledge and skills with more complex tasks.

The blended form creates opportunities for the most effective use of live communication, better adaptation and increased motivation of participants in the educational process. The learning process, which ensures the acquisition of knowledge, skills and abilities through the integration of classroom and digital educational activities, requires the combined use of elements of traditional, electronic, distance and mobile learning technologies, if there is a sufficient level of self-control of education seekers [3].

The blended learning methodology harmonizes the use of learning time by adult education seekers, provides high adaptive capabilities of the educational process to their individual needs, introduces diversification of sources of knowledge, promotes the use of dynamic diagnostic and monitoring tools for educational achievements, ensures the organization of feedback communication, increases the level of productivity and motivation of educational activities.

A personalized approach to each student in alternative forms of learning allows optimizing the educational process by adapting the speed and time factors, which is treated as a practical implementation of the principles of equality and an individual approach in education. Using interactive panels, it becomes possible to organize learning in such a way that all participants in the communication educational process receive the same information, while everyone can independently determine how much time to spend on learning [5]. Having access to both the lesson material and the video recording, students can watch it as many times as they need, which will significantly increase their success. The process and tools for

повного модулю матеріалу у відео або за допомогою навчальних матеріалів [10]. Алгоритм поєднання синхронного та асинхронного режимів у структурі освітнього процесу вимагає розробки специфічних адаптивних моделей. При цьому, час заняття максимально використовується для обговорення складних питань або практичного відпрацювання ключових положень матеріалу, забезпечуючи якісний зворотний зв'язок з викладачем. Після заняття здобувачі освіти розширюють знання та вміння більш складними завданнями.

Змішана форма створює можливості для максимально ефективного використання живого спілкування, кращої адаптації та підвищення рівня вмотивованості учасників освітнього процесу. Процес навчання, що забезпечує здобуття знань, умінь і навичок за посередництвом інтеграції аудиторної й цифровізованої освітньої діяльності вимагає сумісного використання елементів технологій традиційного, електронного, дистанційного й мобільного навчання за умови наявності достатнього рівня самоконтролю здобувачів освіти [3].

Методика змішаного навчання гармонізує використання навчального часу дорослими здобувачами, забезпечує високі адаптивні можливості освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувача освіти, впроваджує диверсифікацію джерел отримання знань, пропагує застосування динамічних засобів діагностики і моніторингу навчальних досягнень, забезпечує організацію зворотної комунікації, підвищує рівень продуктивності та вмотивованості освітньої діяльності.

Персоналізований підхід до кожного здобувача освіти у альтернативних формах навчання дозволяє оптимізувати освітній процес шляхом адаптації факторів швидкості та часу, що позиціонується як практична реалізація принципів рівності та індивідуального підходу в освіті. За допомогою використання інтерактивних панелей стає можливою організація навчання таким способом, що всі учасники комунікаційного освітнього процесу

implementing assessment should guarantee equal opportunities for participants in the learning process and open new horizons for awareness of their own progress in learning. The blended learning methodology is identified as an adaptive structure, and therefore control should also be dynamic, combining individual assessments with the monitoring of group work and team projects. At the same time, the assessment process can be implemented by both the teacher and the online toolkit. It is worth noting that exploiting self-assessment significantly increases the motivation of the student, stimulating responsibility for the effectiveness of learning. The indicator of psychological well-being of all participants in the educational process also requires special attention. The toolkit for effective stress management should become an established practice among teachers and students [7].

In the case of blended learning use, the real educational process synergizes with virtual components, which forms the concept of more personalized and effective learning for adult education seekers. This approach allows educational institutions of different levels to adopt the most effective experience from both educational process methodologies, in particular, personal connections and interaction from the face-to-face learning system, as well as adaptability, convenience and dynamics from online learning. The blended learning methodology also creates favorable prerequisites for preparing learners for the digital future, because the value of competence in working with digital technologies cannot be overestimated considering the global trend of digitalization of all spheres of social life [2]. Skills such as information analysis, creativity and emotional intelligence, which are actively developed in the process of blended learning, are currently in extremely high demand and are often crucial in eliminating gaps in the educational process.

Among the undeniable advantages of using blended learning methods, it is also

отримують одну й ту ж саму інформацію, водночас, кожен має змогу самостійно визначити, скільки часу витратити на навчання [5]. Володіючи доступом як до матеріалу заняття, так і до відеозапису, здобувачі освіти можуть переглядати його стільки разів, скільки їм це потрібно, що дозволить суттєво підвищити успішність. Процес та інструментарій реалізації оцінювання мають гарантувати рівні можливості учасникам процесу навчання та відкривати можливості для усвідомлення власного прогресу в навчанні.

Методика змішаного навчання позиціонується як адаптивна структура, а тому оцінювання також має бути динамічним, поєднувати індивідуальні оцінки із оцінюванням групової роботи і командних проєктів. При цьому, процес оцінювання може реалізовувати як педагог, так і онлайн-інструментарій. Варто зазначити, що апробація самооцінювання значно підвищує мотивацію здобувача освіти, стимулюючи відповідальність за результативність навчання. Особливої уваги вимагає також індикатор психологічного добробуту усіх учасників освітнього процесу. Інструментарій ефективного подолання стресу має стати усталеною практикою серед педагогів і здобувачів освіти [7].

У разі змішаного навчання реальний освітній процес синергізує з віртуальними компонентами, що формує концепцію більш персоналізованого та ефективного навчання дорослих здобувачів освіти. Такий підхід дає можливість закладам освіти різних рівнів переймати найрезультативніший досвід з обох методик освітнього процесу, зокрема – особисті зв'язки та взаємодію з системи очного навчання, а також адаптивність, зручність і динаміку із онлайн-навчання. Методика змішаного навчання також формує сприятливі передумови підготовки здобувачів освіти до цифрового майбутнього, адже цінність компетентності в роботі з цифровими технологіями неможливо переоцінити у світлі глобальної тенденції діджиталізації всіх сфер суспільної життєдіяльності [2]. Такі навички, як аналіз інформації, креативність та емоційний інтелект, котрі

necessary to highlight information accessibility, which involves the constant contact of the student with educational materials with free determination of time, place, method and pace of learning; ensuring the systematic nature of various forms of work, both traditional and distance; as well as positioning adequate and optimal goals, content and teaching methods for each form of work [7]. In blended learning technology, face-to-face and distance learning forms function equally, act in parity, each of which is aimed at achieving certain goals.

A distance course differs from a blended/hybrid course in the total number of online classes in relation to face-to-face communication. In the first case, at least 80 percent of the course content is taught online, while blended/hybrid learning is characterized by a range of 30-80 percent [9]. The method and structure of the educational environment are not the only things that distinguish blended and distance learning from traditional face-to-face; These learning methods also reimagine traditional educational roles and provide different learning opportunities.

Among the features of informal education and blended learning for adults, it is worth highlighting:

- flexibility, which allows you to study simultaneously in several directions;
- modularity;
- digitalization of the educational space, which creates a basis for concentrated and unified presentation of educational information and multi-access to it;
- individualization of the educational process;
- cognitive orientation, which is manifested in organization, the ability to work independently and mastering digital communication skills;
- human-centeredness, forming a favorable atmosphere for acquiring knowledge, skills and abilities and developing creative abilities;
- equal opportunities for all students, regardless of the influence of various factors;

активно розпрацьовуються у процесі змішаного навчання, наразі надзвичайно затребувані та часто мають вирішальне значення в усуненні прогалин в освітньому процесі.

Серед незаперечних переваг застосування методики змішаного навчання також необхідно виділити інформаційну доступність, що передбачає постійну дотичність здобувача освіти до навчальних матеріалів з вільним визначенням часу, місця, способу й темпів навчання; забезпечення системності різних форм роботи – традиційної та дистанційної; а також позиціонування адекватних й оптимальних цілей, змісту і прийомів навчання для кожної форми роботи [7]. У технології змішаного навчання очна і дистанційна форми навчання функціонують рівноправно, діють у паритеті, кожна з яких спрямована на реалізацію певних цілей.

Дистанційний курс відрізняється від змішаного/гібридного курсу загальною кількістю онлайн-занять у співвідношенні з очною комунікацією. У першому випадку щонайменше 80 відсотків змісту курсу викладається онлайн, тоді як змішане/гібридне навчання характеризується діапазоном 30-80 відсотків [9]. Спосіб і структура освітнього середовища – не єдине, що відрізняє змішане і дистанційне навчання від традиційного очного; ці способи навчання також переосмислюють традиційні освітні ролі і надають різні можливості для навчання.

Серед особливостей інформального навчання та змішаної форми blended learning у дорослих варто виокремити:

- гнучкість, що дає змогу навчатися одночасно в кількох напрямках;
- модульність;
- цифровізація освітнього простору, що створює формат концентрованого й уніфікованого подання навчальної інформації та мультидоступ до неї;
- індивідуалізація освітнього процесу;
- когнітивна спрямованість, котра проявляється в організованості, вмінні самостійної роботи та опануванні навичками цифрової комунікації;

- export and import of global innovations in the process of educational services.

Thus, blended learning is a type of hybrid educational methodology that involves a combination of elements of distance learning, traditional and self-study, which has a number of advantages such as, for example, the use of not only modern interactive technologies as a complement to traditional ones, but a qualitatively new, transformative approach to learning. Currently, there is no single universal model of blended learning, since the process of its implementation is determined by the context, national characteristics, strategic advantages and the specifics of a particular educational institution. At the same time, the integral conceptual basis of methodology is the integration of digital tools and elements of e-learning, partial face-to-face activity and a personalized way of acquiring knowledge.

It is obvious that educational institutions that actively implement the blended learning model in Latvia, Lithuania, Estonia ensure the implementation of the accompanying governance paradigm, as well as the appropriate level of adaptability of the educational process, considering the symbiosis of synchronous and asynchronous modes.

The effectiveness of the implementation of the integration process in the educational sphere depends on the efficiency of managing various forms of interaction. At the same time, the lack of motivation among education seekers can be increased by structuring work, constant two-way communication, attracting the potential of creativity and emotional intelligence, and optimizing the psychological state of participants in the educational process is effectively implemented through communicative interaction during face-to-face classroom consultations or video conferences. In the era of global digital transformation, the process of obtaining education is readjusting and altering its own practical role in social communication,

- людиноцентризм, формуючи сприятливу атмосферу для здобуття знань, умінь і навичок та розвитку творчих здібностей;

- рівноцінні можливості для всіх здобувачів освіти, незалежно від впливу різних факторів;

- експорт та імпорт світових інновацій у процесі освітніх послуг.

Таким чином, змішане навчання являє собою різновид гібридної освітньої методики, яка передбачає поєднання елементів дистанційного навчання, традиційного та самостійного навчання, що володіє рядом переваг. Використання не лише сучасних інтерактивних технологій, як доповнення до традиційних, а якісно новий, трансформуючий підхід до навчання. Наразі не існує єдиної універсальної моделі змішаного навчання, оскільки процес його реалізації зумовлюється контекстом, національними особливостями, стратегічними перевагами та специфікою певного закладу освіти. Водночас, невід'ємною концептуальною основою методики позиціонується інтеграція цифрових інструментів та елементів електронного навчання, часткова діяльність в очній формі та персоніфікований спосіб здобуття знань.

Очевидно, що освітні заклади, котрі активно імплементують змішану модель навчання в Латвії, Литві, Естонії, забезпечують реалізацію супутньої правлінської парадигми, а також належний рівень адаптивності освітнього процесу, з врахуванням симбіозу синхронних та асинхронних режимів.

Ефективність реалізації інтеграційного процесу в освітній сфері залежить від ефективності управління різними формами взаємодії. При цьому, відсутність мотивації у здобувачів освіти можна підвищити за рахунок структурування роботи, постійної двосторонньої комунікації, залучення потенціалу креативу та емоційного інтелекту, а оптимізація психологічного стану учасників освітнього процесу ефективно реалізовується завдяки комунікативній взаємодії під час очних аудиторних консультацій або

transforming into a modern educational and communication hub.

Conclusions and research perspectives. The educational environment in the era of internationalization provides for academic mobility, active international relations, projects, research initiatives and academic programs, as well as the integration of the international, intercultural and global dimension into the goals of higher education. As the experience of Latvia, Lithuania, Estonia convincingly indicates, the harmonious combination of formal, non-formal and informal education provides a synergistic effect on the quality of adult education.

Comparative experience of the above-mentioned types of education states the main advantages of formal education as systematicity and consistency, the creation of a structured educational environment, the development of the already formed critical thinking abilities of the individual, encouraging it to multifaceted analysis of the information provided, evaluating arguments and solving various professional problems, etc.

As the experience of Latvia, Lithuania and Estonia demonstrates, non-formal education has the advantages of encouraging practical learning and career growth, the formation of professionally important skills, flexibility in the organization of the educational process, and openness of the educational system.

According to the conclusions of foreign scientists, the informal type of education has convincing advantages in terms of stimulating continuous self-education, financial accessibility, practical orientation of education, expanding the opportunities of applicants, which allows them to explore objects and areas of activity that interest them.

Comparative analysis has shown that the concept of informal education creates prerequisites for self-realization, acquiring new knowledge, skills and abilities, increasing motivation and the level of professional competence. Informal education, while not necessarily purposeful and structured, actively

відеоконференцій. В еру глобальної цифрової трансформації процес здобуття освіти переформатовує власну практичну роль у суспільній комунікації, трансформуючись у сучасний освітньо-комунікаційний хаб.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Освітнє середовище в епоху інтернаціоналізації передбачає академічну мобільність, активні міжнародні зв'язки, проекти, дослідницькі ініціативи та академічні програми, а також інтеграцію міжнародного, міжкультурного та глобального виміру в цілі вищої освіти. Як переконливо свідчить досвід Латвії, Литви, Естонії, гармонійне поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти забезпечує синергійний вплив на якість освіти дорослих.

Порівняльний досвід приведених видів освіти основними перевагами формальної освіти позиціонує систематичність і послідовність, створення структурованого освітнього середовища, розвиток сформованих уже здібностей критичного мислення особистості, заохочення її до різнобічного аналізу поданої інформації, оцінювання аргументів та вирішення різноманітних професійних проблем тощо.

Як свідчить досвід Латвії, Литви та Естонії, неформальна освіта володіє перевагами спонукання до практичного навчання та кар'єрного зростання, формування професійно важливих умінь, гнучкості в організації освітнього процесу, відкритості освітньої системи.

За висновками зарубіжних учених, інформальний вид освіти має переконливі переваги в аспектах стимулювання безперервної самоосвіти, фінансової доступності, практичної спрямованості освіти, розширення можливостей здобувачів, що дозволяє досліджувати цікаві їм об'єкти та сфери діяльності.

Порівняльний аналіз засвідчив, що концепція інформальної освіти формує передумови для самореалізації, здобуття нових знань, умінь і навичок, підвищення вмотивованості та рівня професійної компетентності. Інформальна освіта, будучи не обов'язково цілеспрямованою та структурованою, активно сприяє

contributes to the expansion of professional knowledge, skills and abilities and is positioned as one of the key competencies of the individual.

розширенню професійних знань, умінь і навичок та позиціонується однією з ключових компетентностей особистості.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Lantukh, Ya.A. (2023). Osoblyvosti osvnoi systemy v Lytvi [Features of the educational system in Lithuania]. *Kharkivskiy pryrodnychiy forum – Kharkiv natural science forum*: VI Mizhnar. konf. molodykh uchenykh, Kharkiv, 18-19 trav. 2023 r. / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H.S. Skovorody [redkol.: Yu.D. Boichuk, I.A. Ionov, D.V. Leontiev & in.]. Kharkiv: KhNPU im. H.S. Skovorody, 90-93. Retrieved from: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12120> [in Ukrainian].
2. Kyrychenko, M.O. (2022). *Innovatsiyni potentsial zakladu osvity u vidkrytomu hlobalizovanomu informatsiinomu suspilstvi* [Innovative potential of an educational institution in an open globalized information society], 78-84. Retrieved from: <http://surl.li/hehpc> [in Ukrainian].
3. Islamova, O.O. (2023). Suchasnyi dosvid rozvytku system dystantsiinoho navchannia fakhivtsiv z okhorony kordonu v Lytvi, Latvii, Estonii ta Finliandii [Modern experience in the development of distance learning systems for border guard specialists in Lithuania, Latvia, Estonia and Finland]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice: nauk. zhurnal*, 5. Retrieved from : <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/2604> [in Ukrainian].
4. Ozarchuk, I. (2022). Inshomovna osvita krain Prybaltyky [Foreign language education in the Baltic countries]. *New pedagogical thought*, 111(3), 68-73. Retrieved from: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-111-3-68-73> [in Ukrainian].
5. Antoniuk, L.A. (2021). Yevropeyskyi dosvid rozvytku systemy osvity doroslykh [European experience in the development of the adult education system]. *Spetskurs dlia slukhachiv ochno-dystantsiinoi formy navchannia v systemi pisliadyplomnoi osvity – Special course for students of full-time and distance learning in the postgraduate education system*. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737805> [in Ukrainian].
6. Daukilas, S., Sloka, B., Buligina, I., & Anuzis, A. (2024). Vocational education practices for empowerment of vulnerable students in Lithuania and Latvia: the pedagogical and institutional factors. *Journal of technical education and training*, 16(1), 178-196. Retrieved from: <https://penerbit.uthm.edu.my/ojs/index.php/JTET/article/view/16260> [in English].
7. Briža, I., & Pipere, A. (2021). Work-based studies in higher professional education of Latvia and Europe: theoretical and methodological aspects. In society. Integration. Education. *Proceedings of the International scientific conference*, 1, 61-72. Retrieved from: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol1.6196> [in English].
8. Leask, B. (2020). Internationalization of the curriculum, teaching and learning. *Springer Netherlands*, 1940-1949 [in English].
9. Papanastasiou, G., Drigas, A., & Skianis, C. (2019). Virtual and augmented reality effects on K-12, higher and tertiary education students' twenty-first century skills. *Virtual Reality*, (23), 425-436. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s10055-018-0363-2> [in English].
10. Arifin, Y., Sastria, T.G., & Barlian, E. (2018). User experience metric for augmented reality application: a review. *Procedia Computer Science*, 135, 648-656. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2018.08.221> [in English].
11. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen* [National institute for strategic studies]. (2023). Retrieved from: <https://niss.gov.ua/> [in Ukrainian].

Received: October 14, 2024
Accepted: November 07, 2024